

**Handläggare**  
Per Erik Österlund  
Telefon: 08-508 28 819

**Till**  
Miljö- och hälsoskyddsnamnden  
2017-08-29 p. 16

## **Gemensamma miljökrav för entreprenader, Remiss från trafiknämnden.**

### **Förvaltningens förslag till beslut**

Godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen

Gunnar Söderholm  
Förvaltningschef

Gustaf Landahl  
Avdelningschef

### **Sammanfattning**

Miljöförvaltningen har fått remissen ”Gemensamma miljökrav för entreprenader” på remiss från trafiknämnden i Stockholms. Miljöförvaltningen är positiv till arbetet med uppdaterade krav för entreprenader. Stockholms stads förvaltningar och bolag äger nästan inga entreprenadfordon själva men upphandlar tjänster med entreprenadfordon varje år för stora belopp. Skärpta miljökrav vid dessa entreprenadupphandlingar kan få stora effekter och är viktiga för att staden ska nå miljömålen både vad gäller luftkvalitet och minskade koldioxidutsläpp. Miljöförvaltningen föreslår en del skärpningar gentemot det förslag som remitterats.

### **Bakgrund**

Miljöförvaltningen har fått remissen ”Gemensamma miljökrav för entreprenader” på remiss från Trafiknämnden i Stockholms. Remissen innehåller en uppdatering av gemensamma krav för entreprenader. Synpunkter på föreslagna krav kan lämnas fram till den 30 september 2017.

Stockholms stad, Göteborg, Malmö samt Trafikverket har sedan slutet av 1990-talet samarbetat med att ställa miljökrav vid upphandlingar av entreprenader. Kraven har reviderats löpande utifrån aktuella frågeställningar, teknikutveckling och

miljöproblem. Förslaget som nu är tänkt att börja tillämpas i upphandlingar från och med den 1 januari 2018.

Förslaget till nya gemensamma miljökrav för entreprenader har utformats i en grupp bestående av anställda från Stockholms, Göteborgs och Malmös trafikkontor/gatukontor samt Trafikverket (i fortsättningen kallad ”beställargruppen”) med hjälp av ÅF konsult. Miljöförvaltningen i Stockholm har inte varit inbjuden att delta i arbetet. Dialog med branschen har förts genom olika forum, möten och dialoger.

Förslaget remitteras ut inom städerna, till nationella myndigheter samt intressenter och aktörer i entreprenadbranschen.

Förslaget för nya upphandlingskrav är generellt uppdelad som två delar:

- Generella grundkrav/baskrav.
- Skärpta krav i känsliga områden för tunga fordon och arbetsmaskiner.

Stockholm, Göteborg och Malmö stad tillämpas alltid kraven för känsliga områden för hela kommunerna.

Därefter är förslaget till uppdaterade krav uppdelade på:

- Systematiskt Miljöarbete.
- Miljöplan.
- Drivmedel.
- Som ett tillägg så föreslår även ett specifikt krav avseende klimatpåverkan från drivmedel i fordon och arbetsmaskiner i Storstadsregionen.
- Lätta fordon (totalvikt under 3,5 ton).
- Tung fordon (totalvikt över 3,5 ton).
- Arbetsmaskiner.
- Kemiska produkter.
- Material och varor.

För trafikverket gäller dessa krav för projekt på mindre än 50 mkr.

Målsättningen med de nya miljökraven är att hitta det mest effektiva sättet att uppnå största möjliga miljö- och klimatnytta genom krav som är tydliga, relevanta och som går att följa upp. Miljökraven föreslås kompletteras med skärpta krav från och med 2020.

Beställargruppen har förtydligat och specificerat drivmedelskraven i jämförelse med tidigare krav. Krav på fordon och arbetsmaskiner har uppdaterats enligt gällande Euro- och stegkrav, ålderskrav har även införts. Kraven på kemiska produkter har fått en annan textutformning och anpassats efter marknadens förekommande kriterier och bedömningssystem.

I kravförslaget har det även lagts till krav på material och varor eftersom dessa direkt eller indirekt kan ge en miljöpåverkan och/eller innehålla kemiska ämnen eller livscykelaspekter etc. som avgör om de kan anses godkända eller godtagbara.

Förslaget innehåller även klimatkrav för att bidra till en minskning av utsläppen av växthusgaser i linje med dagens omvärldskrav (EU-direktiv, nationella klimat – och miljömål).

### **Fossilbränslefri organisation**

Kommunfullmäktige har antagit målet om att staden ska vara fossilbränslefri senast 2040 och beslöt i november 2016 om en strategi för att uppnå målet. Strategin innehåller ett antal utredningsuppdrag varav ett lyder: ”Staden tar fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030”. Uppdraget ska genomföras av kommunstyrelsen tillsammans med servicenämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Tunga och lätta lastbilar och arbetsmaskiner, såsom lastbilar, traktorer, grävmaskiner och hjullastare, har identifierats som viktiga källor till fossilbränsleanvändning.

Kyrkogårdsförvaltningen är den enda förvaltningen/bolaget inom stadens organisation som äger egna arbetsmaskiner men stadens upphandlade entreprenadtjänster, där användning av arbetsmaskiner ingår, innebär en betydande förbrukning av fossila bränslen. Entreprenadbranschen har hittills inte visat något större intresse för miljöanpassning av maskinparken. Som en stor beställare av entreprenadtjänster kan staden emellertid ställa krav på de maskiner som utför arbete åt staden och på så sätt medverka till en miljöanpassning.

## Förvaltningens synpunkter

Generellt så menar miljöförvaltningen att det är mycket bra att de generella miljökraven för entreprenader uppdateras men beklagar samtidigt att förvaltningen inte har fått möjligheten att medverka i arbetet med kompetens på miljöområdet, kemikalieområdet och drivmedelsområdet.

- Miljöförvaltning bör därför ingå i det fortsatta arbetet med att implementera dom nya entreprenadkraven inom Stockholms stads förvaltningar och bolag.

**Systematiskt miljöarbete.** (bilaga 1 sid 2) Miljöförvaltningen har inget att erinra mot föreslagen skrivning.

**Miljöplan.** (bilaga 1 sid 3) Miljöförvaltningen har inget att erinra mot föreslagen skrivning.

**Drivmedel.** (bilaga 1 sid 4) Miljöförvaltningen vill tillföra till nuvarande skrivning:

- Syntetiska dieselbränslen (EN 15940:2016) skall ej vara producerade av palmolja. Tillsvidare godkänner Stockholms stad syntetisk diesel tillverkad av avfall från palmolja tillverkning så kallad PFAD (palm fatty acid distillate) men det kan komma att förändras under avtalstiden.

Beställargruppen föreslår en skrivning om att minst 20 procent av energianvändningen, avseende fordon och arbetsmaskiner, ska bestå av el från förnybara energikällor och /eller hållbara höginblandade och hållbara rena biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikt. Regeringens förslag till reduktionsplikt innebär att drivmedelsleverantörer ska se till att den bensin och diesel som de säljer bidrar en viss minskning av klimatpåverkan. Plikten ska uppnås genom inblandning av biodrivmedel och ska öka gradvis till 40 procent år 2030. Inledningsvis föreslås reduktionsnivåerna ligga på 2,6 procent för bensin respektive 19,3 procent för diesel. Dessa nivåer baseras på att inblandningen av biodrivmedel förväntas öka ytterligare till introduktionsåret 2018 jämfört med nuvarande nivå.

Miljöförvaltningen tycker att intentionen med 20 % är väl avvägd men har en synpunkt på nuvarande skrivning. Det kommer att bli svårt för entreprenörerna att redovisa detta på ett tillfredsställande sätt om inte redovisningen blir enhetlig. Om maskinen eller fordonet både drivs med el och biodiesel så behöver det förtydligas vad procentsatsen står för.

- Miljöförvaltningen föreslår att energimängden redovisas enligt Energimyndighetens schablonvärden i MJ (megajoule) för respektive förnybart drivmedel och el. Energimängden av det förbrukade drivmedlet i entreprenaden ska redovisas i MJ. Nivån ska vara 20 procent mer än fastställd reduktionspliktsnivå. Vilket innebär om en maskin går på både el och biodiesel (el-hybrid) så ska den samlade förbrukade energimängden i MJ vara 20 % mer än fastställd reduktionspliktsnivå.
- Miljöförvaltningen anser också att det redan nu bör föreslås hur denna andel skärps stegvis fram till år 2030 så att stadens och nationella klimatmål klaras.

#### **Lätta fordon under 3,5 ton (bilaga 1 sid 5)**

Kraven för lätta fordon är inte uppdelade i grundkrav och skärpta krav i känsliga områden utan har endast grundkrav.

Miljöförvaltningen föreslår att det tillförs ett stycke om krav för känsliga områden med följande krav:

#### **Krav i upphandling som görs 2018-2019**

- Personbil skall klara gällande miljöbilsdefinitionen enligt 11 § Vägtrafikskattelagen (2006:227) Det är det krav som Stockholms stad använder i upphandling av transporttjänster.
- Endast lätt lastbil med koldioxidutsläpp om max 230 g CO<sub>2</sub>/km vid blandad körning får användas. Nivån är enligt Upphandlingsmyndigheten på Bas-nivå och Stockholms stad följer normalt Upphandlingsmyndighetens kravkriterier vid våra upphandlingar.
- Lätta fordon får vara max 8 år gamla.
- Lätta fordon ska minst uppfylla Euro 5.

#### **Ytterligare krav i upphandling som görs från och med 2020**

Kravet för 2020 följer Transportstyrelsens förslag till nya miljözoner för lätta fordon enligt Miljözon 2:

- Dieselfordon ska minst uppfylla Euro 6.
- Bensin, etanol eller gasfordon ska minst uppfylla Euro 5

Förvaltningen tillstyrker detta krav för att få ett enhetlig kravställande i Stadens upphandlingar.

#### **Tunga fordon totalvikt över 3,5 ton (bilaga 1 sid 6)**

Miljöförvaltningen tycker att skrivningen om att tunga fordon ska uppfylla kravet om Euro 5 från 2018 och Euro 6 från 2020 är bra och enkel och lätt att redovisa. När kravet dessutom kompletteras

med drivmedelskravet i känsliga områden blir det en väl avvägd utveckling mot en fossilbränslefri fordonsflotta. Kravet harmoniserar väl med transportstyrelsens förslag om miljözoner för tunga fordon.

#### **Arbetsmaskiner (bilaga 1 sid 7)**

##### **Grundkrav i upphandlingar som görs från och med 2018-2019.**

Miljöförvaltningen föreslår en höjning av grundkraven för arbetsmaskiner från Steg II till Steg III A från år 2020. Stockholm, Göteborg, Malmö och Trafikverkets gemensamma miljökrav för entreprenader har under en lång tid varit ett riktmärke för hela Sverige i upphandling av entreprenadtjänster. Det är inte troligt eller bekräftat att Stockholms kranskommuner kommer att bedöma sin kommun som ”känsliga områden” där skärpta krav är motiverade. Då uppstår en situation med hög partikel (PM) och kvävedioxidutsläpp (NOx) från maskiner som arbetar i områden som gränsar till Stockholms stad. Av den anledningen föreslår miljöförvaltningen att grundkraven skräps från Steg II till Steg III A år 2020. Övrig skrivning av grundkrav är bra. Förvaltningen är medveten om att alla kraven egentligen gäller entreprenader i Stockholm, Göteborg och Malmö jämte dom som Trafikverket genomför. Av erfarenhet väljer många andra kommuner att följa dessa krav. En skärpning av grundkraven torde därför få ett genomslag.

- Miljöförvaltningen föreslår att grundkravet höjs från det föreslagna Steg II till Steg IIIA år 2020.

##### **Skärpt krav i känsliga områden i upphandlingar som görs från och med 2018-2019 (bilaga 1 sid 7)**

Miljöförvaltningen har inget att erinra mot föreslagen skrivning.

#### **Krav i upphandlingar som görs från och med 2020**

Stockholms stad har problem på vissa gator med luftkvalitén. Det är framförallt partiklar och kväveoxidhalterna som är för höga på dessa gator. Miljöförvaltningen föreslår därför att stegkravet för arbetsmaskiner höjs från det föreslagna Steg III A:

- till Steg III B eller senare krav från år 2020. Det ger entreprenadsektorn nödvändig tid att investera i bättre maskiner eller motorer.
- Det är en mycket stor förbättring för luftkvalitén i detta steg, än att vara kvar med maskiner i Steg III A. Det innebär en halvering av kväveoxider (NOx) och mycket stor minskningar av Partiklar (PM). (se tabell nedan).

Nivå	Motor	CO	HC	Nox	PM
Euro krav	KW	g/KWh	g/KWh	g/KWh	G/KWh
<b>Steg I</b>	130-560	5,00	1,30	9,20	0,540
	75-130	5,00	1,30	9,20	0,700
	37-75	6,50	1,30	9,20	0,850
<b>Steg II</b>	130-560	3,50	1,00	6,00	0,200
	75-130	5,00	1,00	6,00	0,300
	37-75	5,00	1,30	7,00	0,400
	18-37	5,50	1,50	8,00	0,800
			<b>HC + Nox</b>		
<b>Steg III A</b>	130-560	3,50	4,00		0,200
	75-130	5,00	4,00		0,300
	37-75	5,00	4,70		0,400
	19-37	5,50	7,50		0,600
<b>Steg III B</b>	37-56	5,00	4,70		0,025
	130-560	3,50	0,19	2,00	0,025
	75-130	5,00	0,19	3,30	0,025
	56-75	5,00	0,19	3,30	0,025
<b>Steg IV</b>	130-560	3,50	0,19	0,40	0,025
	56-130	5,00	0,19	0,40	0,025
Tabell 1					

Olika motorstyrkor i varje nivå/stegkrav. Motorstyrkor enligt EU reglemente.

## Kemiska produkter (bilaga 1 sid 9)

### Grundkrav

Miljöförvaltningen har inget att erinra mot förslagen skrivning.

### Skärpta krav i känsliga områden

Miljöförvaltningen har inget att erinra mot förslagen skrivning.

### Redovisningskrav

Miljöförvaltningen föreslår ett tillägg till nuvarande skrivning enligt följande:

- Entreprenören ska redovisa kemikalieförteckning i ett av beställarens anvisade system.

Avvikelse från kravet anses föreligga om

Miljöförvaltningen har inget att erinra mot förslagen skrivning.

## Material och varor (Bilaga 1 sid 11)

### Grundkrav

Miljöförvaltningen har inget att erinra mot förslagen skrivning.

### **Redovisningskrav**

Miljöförvaltningen föreslår ett tillägg till nuvarande skrivning enligt följande:

- Entreprenören ska redovisa förteckning i ett av beställarens anvisade system.

Avvikelse från kravet anses föreligga om:

Miljöförvaltningen har inget att erinra mot förslagen skrivning.

### **Stödja och underlätta fossilbränslefri upphandling**

Som enskild upphandlare är det svårt att ha detaljkompetens inom alla olika upphandlingsområden. Upphandlingar av entreprenadtjänster är väldigt olika. Stöd gällande kravformuleringar på entreprenadmaskiner i upphandlingsprocessen måste anpassas för olika typer av entreprenadtjänster. Det är glädjande att beställargruppen nu gjort anpassningar och tagit fram ett uppdaterat dokument med en tydlig grundnivå samt skärpta krav för storstadsområden. Vid mer komplexa upphandlingar av entreprenadtjänster behövs sannolikt mer skräddarsydda lösningar.

Det är viktigt att tydliggöra för marknaden vilken målbild beställargruppen har och därför föreslår miljöförvaltningen:

- att kraven innehåller ett datum då entreprenadtjänster med fossila drivmedel inte längre är accepterat. Detta datum bör för Stockholms del vara senast 2029.12.31 eftersom staden som organisation ska vara fossilfri år 2030 enligt beslut av kommunfullmäktige.

SLUT.

Bilaga 1 Förslag till uppdaterade krav.